

Forslag

til

Lov om oprettelse af Statens kunsthåndværk og Eckersberg-Thorvaldsenfondet.

Fremsat den 18. januar 1956 af *undervisningsministeren*.

§ 1.

Stk. 1. Til fremme af den billedkunstneriske medvirken ved udformning og udsmykning af statens bygninger og anlæg oprettes et fond under navnet Statens kunsthåndværk, der stilles under en særlig styrelse, jfr. § 3.

Stk. 2. På de årlige finanslove stilles et beløb af 700 000 kr. til rådighed for fondet. Hvad der af denne rådighedssum ikke måtte blive brugt i det enkelte år, henlægges til senere anvendelse i samme øjemed.

Stk. 3. En del af fondets rådighedsbeløb, dog ikke udover en tredjedel, vil kunne anvendes som tilskud til kommunale bygninger eller andre for offentligheden eller for videre kredse tilgængelige bygninger og anlæg.

§ 2.

Stk. 1. Til understøttelse af ældre for-tjente danske kunstnere eller sådanne efterladte samt subsidiært til støtte for talentfulde unge kunstnere oprettes et fond

under navnet Eckersberg-Thorvaldsenfondet, der stilles under en særlig styrelse, jfr. § 3.

Stk. 2. På de årlige finanslove stilles et beløb af 75 000 kr. til rådighed for fondet. Hvad der af denne rådighedssum ikke måtte blive brugt i det enkelte år, henlægges til senere anvendelse i samme øjemed.

§ 3.

De nærmere bestemmelser om forvaltningen af de i § 1 og § 2 nævnte fond, herunder om styrelsernes sammensætning, om fondenes virksomhed og om styrelsernes regnskabsaflæggelse m. m. fastsættes ved kongelig anordning.

§ 4.

Stk. 1. Denne lov har virkning fra den 1. april 1956.

Stk. 2. Loven optages til revision senest i folketingsåret 1960—61.

Bemærkninger til lovforslaget.

I. Statens kunsthåndværk.

Medens det kan synes, som om landets bygninger i tidligere tid i højere grad har været genstand for billedkunstnerisk udsmykning, må det erkendes, at den danske stats bygninger gennem de sidste generationer stort set har været blottet for billedkunstnerisk udsmykning, når bortses fra den,

der gennem de sidste årtier er bekostet af Ny Carlsbergfondet og andre fond og legater, hvis påskønnelsesværdige initiativ i en del tilfælde er kommet også statslige og kommunale bygninger til gode.

At staten således kun i så ringe omfang har gjort noget for udsmykning af sine bygninger, hænger formentlig bl. a. sammen med den i det

moderne, demokratiske samfund foregåede decentralisering af ansvaret for statsbyggeriet. Dette ansvar er nemlig udstykket på en række myndigheder, af hvilke ingen selvstændig har haft til opgave at drage omsorg for bygningernes udsmykning, og det nødvendige initiativ i økonomiske og kunstnerisk henseende har derfor manglet, således at man efterhånden ganske har set bort fra bevillinger til sådanne formål.

En nyordning på dette område vil i overensstemmelse hermed foruden de nødvendige økonomiske midler til løsning af de større kunstneriske opgaver kræve oprettelse af et centralt offentligt organ til bestyrelse af disse midler.

Allerede fra 1930'erne har der da også fra forskellige side været udfoldet bestræbelser for at formå staten til at tage skridt til etablering af en mere omfattende kunstnerisk udsmykning af offentlige bygninger.

Således rettede i 1939 den samlede danske kunstnerstand en henvendelse til den daværende regering om, at der ved udførelsen af offentlige bygningsværker skulle afsættes passende beløb til deres kunstneriske udsmykning, når der fra den projekterende arkitekt forelå en begrundet indstilling herom. Henvendelsen fik ikke noget resultat, og sagen rejstes derfor påny i 1941, denne gang af direktionen for kunsthøjsskolen, der under indtryk af de dengang herskende vanskelige økonomiske forhold for en del af kunstnerne, foruden en kunstnerisk udsmykning af statsbygninger, foreslog en bevilling til understøttelse af bildende kunstnere.

Denne henvendelse resulterede i en forhøjelse på 5 000 kr. til 15 000 kr. af undervisningsministeriets bevilling til indkøb af kunst samt i en henvendelse fra statsministeriet til de øvrige ministerier med henstilling om, at der ved opførelsen af nye statsbygninger søgtes afsat midler til en kunstnerisk udsmykning, hvor en sådan efter byggeriets karakter og art måtte findes naturlig. I de følgende år optoges spørgsmålet om at tilvejebringe en fast procentafgift af bevillinger til offentlige byggerier flere gange til overvejelse i undervisningsministeriet, uden at det dog resulterede i en særlig ordning på dette punkt, indtil der i maj 1952 påny rettedes henvendelse herom fra kunstnerorganisationerne til regering og rigsdag.

Denne henvendelse understregedes gennem et stort demonstrationstog til folketinget i december 1953, under hvilket kunstnerorganisationerne med kunsthøjsskolen fulde tilslutning anmodede om nedsættelse af et undervisningsministerielt udvalg,

der blandt andet skulle fremkomme med forslag til en lovgivning om, at 2 pct. af byggesummen ved alt statsligt byggeri skulle indgå i et fond, hvis midler skulle forvaltes af en særlig bestyrelse og anvendes til kunstnerisk udsmykning af nybygninger i samarbejde med byggeforskningsinstituttets arkitekt, samt at man skulle undersøge mulighederne for at tilvejebringe midler også til udsmykning af kommunalt byggeri.

I erkendelse af, at staten i vor tids samfund må have særlige forpligtelser overfor kunsten, nedsatte undervisningsministeren den 3. februar 1954 en kommission, undervisningsministeriets kunsthøjsskolekommission, der blandt andet fik til opgave at behandle spørgsmålet om tilvejebringelse og forvaltning af midler til kunstnerisk udsmykning af offentlige bygninger og andre bygninger, som efter kommissionens skøn måtte findes egnede til at omfattes af et herhenhørende forslag.

Kommissionen har undersøgt, i hvilket omfang, der ydes statsstøtte til kunstnerisk udsmykning af offentlige bygninger i forskellige lande, hvis samfundsstruktur står den danske nær. Det har her ved vist sig, at der i en række vesteuropæiske lande i en årrække har eksisteret ordninger med hensyn til en kunstnerisk udsmykning af statsbygninger, som nærmer sig den, kunstnerorganisationerne her har ønsket gennemført.

Det er endvidere for kommissionen oplyst, at adskillige større europæiske byer årligt yder undertiden endog meget betydelige beløb til kunstnerisk udsmykning i de pågældende byer.

Denne helt nye indstilling overfor kunsten fra det offentlige og især fra statens side, som også nærværende lovforslag giver udtryk for, vil utvivlsomt få en betydningsfuld indflydelse på kunstens udvikling fremover, idet det herigennem nødvendiggjorte samarbejde mellem arkitekt, billedhugger og maler ikke alene vil formå at skabe nye kulturværdier ved at inddrage de bildende kunstnere i den aktive samfundsudvikling, men samtidig være af værdi for befolkningen, som ved dens færden i statslige og kommunale bygninger umiddelbart vil kunne opleve det kunstneriske samarbejdes resultater.

II. Eckersberg-Thorvaldsensfondet.

For at afhjælpe den økonomiske uret mod bildende kunstnere, der af forholdene tvinges til at afhænde deres værker til priser, som står i et åbenbart misforhold til den værdi, værkerne senere viser sig at have, har man i nyere tid i en række lande indført en afgift til kunstnerne ved senere

F. t. l. om oprettelse af Statens kunstfond og Eekersberg Thorvaldsensfondet.

overdragelser af deres værker, den såkaldte „droit de suite“, enten som afgift af den værdistigning, værket undergår fra salg til salg, eller som en afgift, der pålignes alle offentlige salg af kunstværker, der er undergivet ophavsret. Erfaringerne i de lande, der hidtil har indført en sådan „droit de suite“ synes imidlertid ikke at have været gode. Ordningerne har allerede af rent praktiske grunde kun kunnet indbringe kunstnerne relativt beskedne beløb, og kunstnere, der udfører større udsmykningsopgaver eller større billedhuggerarbejder, eller hvis værker sjældent kommer ud i den offentlige kunstmæssetning, vil ikke blive tilgodeset derigennem.

I Norge har man i konsekvens heraf i stedet for en „droit de suite“ ved lov af 4. november 1947 gennemført en af kunstnerne selv administreret ordning, hvorefter der til fordel for ældre norske kunstnere, som har indlagt sig fortjeneste i norsk kunst, samt til disses efterladte, men også i en vis udstrækning til fordel for talentfulde unge kunstnere, ved al offentlig omsætning af bildende kunst, norsk såvel som udenlandsk, pålægges køberen i tilgift til købesummen at betale en afgift på 3 pct. af denne.

Ved henvendelsen af 1. december 1953 til regering og lovgivningsmagt henstillede kunstnernes faglige organisationer, at der i Danmark vedtoges en til denne norske lov svarende lov om omsætningsafgift på bildende kunst. Under hensyn til, at en effektiv kontrol med den offentlige kunstmæssetning her i landet for tiden må anses for at være uigennefmørlig, har kommissionen imidlertid ikke ønsket at fremsætte et sådant forslag, men har foretrukket at anbefale, at der ved bevilling af et fast beløb på de årlige finanslove oprettes et fond, der tilgodeser en tilsvarende kreds af kunstnere og sådannes efterladte som den norske ordning.

Til lovforslagets enkelte bestemmelser skal man knytte følgende bemærkninger:

Til § 1.

Til stk. 1. Med ordene „billedkunstnerisk medvirken ved udformning og udsmykning“ har man ønsket at udtrykke, at fondets hovedformål er tilvejebringelse af en kunstnerisk indsats ved statens nybygninger gennem et samarbejde mellem bygherren, arkitekten og de bildende kunstnere. Man har i denne forbindelse taget i betragtning, at de bedste muligheder for et heldigt resultat vil opnås gennem samarbejdets etablering på det tidligst mulige stadium af byggeriet, d. v. s. allerede under arkitektens udførelse af skitseprojektet.

Til stk. 2. Kunstnernes repræsentanter i den

ovenfor omhandlede kommission ønskede oprindeligt i overensstemmelse med de bl. a. under kunstnerdemonstrationen fremsatte forslag, at der i forbindelse med bevillingerne til statsbyggeri afsattes et beløb til kunstnerisk udsmykning, svarende til 2 pct. af de enkelte bevillinger. Ordningen var tænkt administreret således, at det af en byggebevilling til udsmykning afsatte beløb ikke nødvendigvis skulle anvendes til udsmykning af den pågældende bygning, men helt eller delvis kunne henlægges til sådanne udsmykningsopgaver, der måtte kræve mere end 2 pct. af byggebevillingen.

Kommissionen har imidlertid fundet det rigtigst, at der, i stedet for en procentordning, søges tilvejebragt en fast årlig dispositionsbevilling. Man har her taget i betragtning, at realiseringen af en procentordning ville kræve et betydeligt administrativt arbejde bl. a. med hensyn til afgørelsen af tårige tvivls- og fortolkningsspørgsmål om, hvilke byggerier der skulle omfattes af afgiftsordningen, idet en del arbejder f. eks. tekniske anlæg burde holdes udenfor. Hertil kommer, at en procentordning vil medføre, at størrelsen af midlerne til kunstneriske formål ville komme til at svinge med byggeriets omfang.

Kommissionen har endvidere overvejet, om et beløb svarende til 2 pct. af det årlige samlede offentlige byggeri kunne lægges til grund for det beløb, man måtte søge opnået for dispositionsbevillingen. Udgangspunktet herfor har været, at størrelsen af det årlige byggeri, som herved måtte kunne komme i betragtning, ganske skønsmæssigt har været anslået til i en årrække fremover at ville andrage 100 mill. kr. En dispositionsbevilling svarende til 2 pct. heraf ville således udgøre ca. 2 mill. kr. årligt. Det må imidlertid ses i øjnene, at det offentlige byggeri i de allernærmeste år vil blive reduceret så betydeligt, at et 2 pct. provenu beregnet som ovenfor ville komme til at ligge omkring 1 mill. kr.

Under hensyn til de store opgaver, der foreligger, kan man ikke på forhånd udelukke muligheden af, at en bevilling på 2 mill. kr. allerede nu forsvarligt ville kunne udnyttes til fondets formål; men man har dog fundet det hensigtsmæssigt, at nyordningen startes med et mindre beløb, der vil kunne sættes i vejret, efterhånden som de indvundne erfaringer viser, at dette er påkrævet. Man har ved fastsættelsen af dette beløb påregnet, at der herved, når også de kommunale bevillinger til kommunale udsmykningsopgaver tages i betragtning, ialt vil blive ydet ca. 1 mill. kr. til de udsmykningsopgaver, fondet skal tilgodese.

Den foreslåede bestemmelse om overførelse fra det ene år til det andet af, hvad der af rådigheds-summen ikke måtte blive brugt i det enkelte år, svarer nøje til, hvad der for videnskabelige formåls vedkommende er fastsat i lovgivningen om Statens almindelige Videnskabsfond, jfr. lov nr. 215 af 7. juni 1952 om oprettelse af „Statens almindelige Videnskabsfond“, samt lovbekendtgørelse nr. 472 af 2. december 1948 om oprettelse af „Rask-Ørsted Fondet“, som ændret ved lov nr. 211 af 11. juni 1954.

Til stk. 3. I erkendelse af, at der ikke i alle byer vil findes bygninger egnede til udsmykning, og for tillige at stimulere til udførelse af sådanne arbejder udenfor det statslige byggeri i de enkelte kommuner, har man ment at indtil en trediedel af fondets beløb bør stilles til rådighed som tilskud til udsmykning af kommunale bygninger eller andre for offentligheden eller for videre kredse tilgængelige bygninger og anlæg.

Til § 2, stk. 1. Da begrundelsen for kunstnernes juridiske og moralske ret til et fond af den foreslåede art bygger på princippet om en „droit de suite“, har man fundet det rimeligt i første række at lade fondet tilgodese ældre fortjente kunstnere og sådannes efterladte, da det især ville være denne kreds af personer, der havde kunnet drage økonomisk fordel af en „droit de suite“.

Til § 2, stk. 2. Ved overvejelserne vedrørende fastsættelsen af fondets størrelse har kommissionen som et vejledende moment taget i betragtning, at nettoprovenuet af den norske ordning i de seneste år har ligget på omkring 60 000 norske kr. Da man må regne med, at der her i landet findes et betydeligt større behov for understøttelser af den omhandlede art, end der eksisterer i Norge, har man erkendt, at et beløb af 75 000 kr. må være minimum for fondets størrelse, om det overhovedet skal få nogen betydning.

Til § 3.

Det foreslås, at de nærmere bestemmelser om de to fonds forvaltning, herunder om styrelsernes sammensætning, om fondenes virksomhed og om styrelsernes regnskabsaflæggelse m. m., fastsættes ved kgl. anordninger, idet man herved opnår den større bevægelsesfrihed, som i højere grad er mulig ved en administrativ ordning end ved en lov.

Til § 4.

Under hensyn til, at de ved nærværende lov oprettede fond er nyskabelser indenfor dansk kulturliv, hvis virkninger og hvis rimelige finansiering først vil kunne opgøres efter en flerårig forsøgsperiode, har man fundet det ønskeligt, at loven optages til revision senest efter forløbet af fem år.